

TADEUSZ ZIELIŃSKI
PROF. UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

RELIGJE
ŚWIATA ANTYCZNEGO

TOM IV
HELLENIZM A JUDAIZM

WARSZAWA MCMXXVII KRAKÓW
WYDAWNICTWO J. MORTKOWICZA
TOWARZYSTWO WYDAWNICZE W WARSZAWIE

TADEUSZ ZIELIŃSKI
PROF. UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

HELLENIZM A JUDAIZM

CZĘŚĆ DRUGA

J. M. Mortkowicz
Szczepański
1928.

WARSZAWA MCMXXVII KRAKÓW
WYDAWNICTWO J. MORTKOWICZA
TOWARZYSTWO WYDAWNICZE W WARSZAWIE
BIBLIOTEKA SZCZEPAŃSKICH

TREŚĆ CZĘŚCI DRUGIEJ.

ROZDZIAŁ VII.

Tora 1

§ 37. Charakter judaizmu jako religii księgi. Profetyzm i nomokracja. Podwójny stosunek Judejczyków do Tory: uwielbienie i poczucie własnej wyższości. — § 38. Stosunek Hellenów do Tory. Tora epicka. Kosmogonja w porównaniu z babilońską. Stworzenie świata. Powieść o raju i upadku człowieka: zarodek chrześcijaństwa. Bratobójstwo Kaina. Potop. — § 38 a. Opowiadanie historyczne. Kryteria etyczności. Okrucieństwa. Achab. Patrjarchowie. Motyw „nagrody zasłużonej nierządniczy“ w ujęciu hebrajskiem, greckiem i rzymskiem. Wartość literacka. Debora, Jefe, Samson, Saul, Dawid. Ujęcie historycznego problemu: trzy akty — § 39. Tora dydaktyczna. Porównanie z Helladą i Rzymem. Państwo dla prawa. Prawo od Boga. Moralność i prawo. Chaotyczność. Prawniczy charakter izraelickiej moralności. Dodatnie rysy. Niepraktyczność. Fatalne skutki dla nowych czasów. — § 40. Prorocy. Symbolizm. Przeniesienie środka ciężkości. Ogólny charakter profetyzmu. Porównanie z prorokami Hellady. „Księgi“: Estera, Ruth. Proroctwo Daniela. Treny. Ekklesiastes. Pieśń nad pieśniami. Job. Psalmy. Ostateczny wynik.

ROZDZIAŁ VIII.

Jehowa i narody 40

§ 41. Przykazanie miłości i pojęcie bliźniego. Trzy okresy zeszytwnienia i trzy okresy hellenizacji. — § 42. Pierwotny

stosunek do obcych: *Ger i nochri*. Władza królewska wobec gerów. Judaizm i obcokrajowcy. Ostateczny wynik rozwoju. — § 43. Stosunek do obcowyznaniowców w rozproszeniu. Przykład z niewoli egipskiej. Praktyka judaizmu. *Suis legibus vivere*: jak daleko sięga ta zasada. Niechęć Hellenów, przychylność Rzymu. Przywileje. Tolerancja i intolerancja. — § 44. Prozelityzm. Jego wygody. Prozelityzm na wschodzie. Stopniowość prozelityzmu „Przykazania Noego“. Prozelityzm na Zachodzie. Namawianie osobiste. „Sabbatyści“ i „Bojacy się Boga“. Właściwi prozelici. Propaganda literacka. Sybila judejska. Wymagania moralne. Porównanie grecko-rzymskiej moralności z judejską. — § 45. Antysemityzm. Kto mu winien? Antysemityzm literacki. Manethon i legenda o wyjściu. Pozydonjusz i Rzymianie. Apjon. Antysemityzm wulgarny: mimy. Antysemityzm aktywny: pogromy. Warunki pogromów. Różnice w porównaniu z nowymi czasami. Brak przyczyn ekonomicznych. Zmora nieczystości i uluda władzy wszechświatowej. „Król judejski“.

ROZDZIAŁ IX.

Filon Judejczyk 99

§ 46. Hellenizacja judaizmu. Septuaginta. Pochodzenie tłumaczenia alegorycznego. Aleksandria i jej szkoły. Hiperalegoryści, alegoryści i antyalegoryści. — § 47. Życie Filona. Trzy okresy jego rozwoju umysłowego: teza judejska, antyteza helleniska, synteza hellenojudejska. — § 48. Charakter filozofii religijnej Filona. Bóg. Stworzenie świata. Potęgi. Dwie trójce i dzielący Logos. Człowiek ideowy i widzialny. Sumienie. Postęp moralny i dwuświatowość. Proroctwo i ekstaza. Ingerencja Boga. — § 49. Platon i Filon. Odzwierciedlenie Pisma w dziełach Filona. Życiorys Mojżesza. Komentarz egzegetyczny. Patriarchowie. Prawo Tory. Zachwyt bezwzględny i apologia niedorzeczności — § 50. Stosunek do Hellenów. Religia, sztuka, agnastyka, kobieta. Zarzuty słuszne. Mizantropja. — § 51. Stosunek do filozofii greckiej. Wykształcenie encykliczne. Fi-

lozofja wprowadzona do Tory. Środki wprowadzenia: „kol“ i allegorja. Charakter tłumaczenia alegorycznego u Filona. Zachowanie sensu literalnego w teorii i jego usuwanie w praktyce. Niekonsekwentności i sprzeczności. Przykłady. — § 52. Charakter osobisty Filona. Dusza niewolnicza. Charakter jego rozumowania. Naśladowcy Filona i hellenizacja judaizmu.

ROZDZIAŁ X.

Zakończenie 146

§ 53. Czynniki podmiotowe. Chrześcijaństwo — zhellenizowany judaizm? — § 54. Wpływy judaizmu na dole: czarnoksiężstwo, alchemja, kabbalistyka. — § 55. Wpływy literackie: hermetyzm. Styl nanizujący. Paralelizm. — § 56. List rozwodowy judejski. Zakaz języka greckiego. Eliza ben Abuja. Zanik prozelityzmu. — § 57. List rozwodowy helleniski.

Uwagi 179

I Wstęp. § 1. Imię Jehowy. Ciągłość psychologiczna. — § 3. Geografia Syropalestyny. Galilea. — § 5. Rozproszenie. Elefantyna 179

II Jehowa. § 7. Monoteizm. Intolerancja. — § 8 Antropomorfizm. — § 9. Uniwersalizm. — § 10. Angeliologia. — § 11. Pallada-Mądrość. Chokma. Tora. Duch, imię, słowo 184

III Objawienia się Jehowy. § 12. Chanaanici. — § 15. Szatan. — § 16. Prorocy. Nauka. Hellenowie uczniami Izraela. — § 18. Zielone drzewo. Zakaz podobizny. Knox. Judaizm i sztuka 195

IV Jehowa i jego lud. § 19. Objawienie się w moey. — § 20. Strach i miłość. — § 21. Obrzezanie. — § 22. Kobiety. Błogosławieństwo r. Meira. Imiona teoforyczne. Wieleństwo. Jahel i Sysara. „Znaleziona“ księga. — § 23. Szabbat. Tydzień chrześcijański. Przesada w spoczynku. Zakazy szabbatowe. Rok szabbatowy. Oszukiwanie Boga. — § 24. Nieczystość. Gościnność. Higjena. Kobieta. Niegościnnie tryb życia 209

V Zaświat. § 25. Siedm grzechów głównych —	
§ 26. Filonomizm. Nowa Jerozolima. Los pogan. — § 28.	
Obraz Daniela. — § 30. Naród kapłański	232

VI Świątynia i synagoga. § 31. Zakaz wejścia. —	
§ 32. Monopol. Kapłani. Cycero antysemitą. — § 33. He-	
katomby. — § 34. Grosz wdowi. Profetyzm i kult ofiarny.	
Podwójna Tora. Haggada. XIII middoth r. Izmaela. Pycha	
aryzeuszowska	242

VII Tora. § 38. Geneza i Babilon. Abraham i Sara.	
Ofiarowanie Izaaka. Mojżesz. — § 39. Niepraktyczność	
prawa Tory. Siła złoczynna. — § 40. Esthera. Złorzeczenia	
w Psalmach	252

VIII. Jehowa i narody. §. 45. Złupienie Egiptu.	
Świat dla Izraela. — § 44. Lud wybrany. Sybila. Usunię-	
cie niemowląt. Wypożyczanie małżonek. Nierząd z dziew-	
czynkami. Cudzołóstwo. — § 45. Antysemityzm	262

IX Filon Judejczyk. § 46. Hiperallegoryści. —	
§ 47. Filon. Jego pochodzenie kapłańskie. Dzieło o „cno-	
tach“. — § 48. Gadatliwość. „Do śmierci arcykapłana“.	
Ciężarne zwierzęta	270

Skorowidz

I źródeł	277
II imion i rzeczy	292